

سیمای سمیرم

درآمدی بر جغرافیای شهرستان سمیرم

دکتر سید امیر محمد علوی زاده

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

محمود سلطانیان

انتشارات ایرشهر - ۱۳۹۰

علوی زاده، سید امیر محمد، ۱۳۵۹ -

سیمای سمیرم، درآمدی بر جغرافیای شهرستان سمیرم / سید امیر محمد علوی زاده، محمود سلطانیان. -
نیشابور: ابرشهر، ۱۳۹۰.

۱۹۲ ص. مصور، جدول، نمودار.

ISBN: 978-600-91648-4-4

لیپا

موضوع: ۱. سمیرم، ۲. سلطانیان، محمود، ۱۳۶۴ -

۹۵۵/۹۳۴۲

DSR ۲۰۹۵/م ۸ ع ۸ ۱۳۹۰

۲۴۵۲۶۶۱

شماره کتابشناسی ملی

سیمای سمیرم

درآمدی بر جغرافیای شهرستان سمیرم

تألیف: سید امیر محمد علوی زاده

نوبت و تاریخ نشر: اول - ۱۳۹۰

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

ویراستار علمی: دکتر علی طاهری

(عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور)

ناشر: ابرشهر

لیتوگرافی: آفاق شرق

چاپ و صحافی: سعید

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۶۴۸-۴-۴

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

مراکز پخش

۰۹۱۳۲۲۰۲۰۵۹

علوی زاده

۰۹۱۵۱۵۰۷۲۱۵

نشر ابرشهر

سخن نخست

انسان همواره برای بهتر زیستن تلاش می کند، بر همین اساس مقصد همه ی دانش ها و پژوهش ها، تعالی انسان و ترقی جامعه بشری است. دانش جغرافیا به ویژه جغرافیای انسانی که سطح پوشیده از حیات کره زمین را با اختلافات عظیم و بی پایان مکانی آن مورد مطالعه قرار می دهد و نیروهای موثر بر آن را در گذشته و حال ارزیابی می کند و به تبیین آن می پردازد می تواند در این راستا مفید باشد. در همین رابطه آگاهی از شرایط جغرافیایی هر مکان یکی از اولویتهای اساسی خواهد بود. امروزه مسایل مربوط به توسعه اعم از شهری، روستایی و عشایری و ضرورت ارتقاء سطح زندگی جوامع مختلف چنان ارتباط تنگاتنگی با عوامل درونی و خارج از محیط های جغرافیایی محل سکونت انسانها پیدا کرده است که جایی را برای اثبات حقانیت خود مبنی بر ضرورت توجه به مسایل مناطق مختلف در ارتباط با دیگر عوامل در حوزه های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و... باقی نگذاشته است. توسعه نیافتگی مناطق و ضرورت ارتقاء سطح زندگی در ابعاد وسیع و گسترده طی چند دهه اخیر کانون توجه اغلب دانشمندان و صاحب نظران بوده است چندان که در هر دوره ای اندیشه ای نو و رویکردی نوین در این عرصه مطرح بوده است. با این وجود همانگونه که گفته شد نخستین گام در هر برنامه ریزی و توسعه ای، شناخت و آگاهی نسبت به نقاط مثبت و منفی موجود در هر یک از عرصه های حیات بشری است.

نزدیک به ۷۴ هزار نفر از مردم استان اصفهان در شهرستان سمیرم زندگی می کنند و حدود نیمی از آنها را روستائیان و عشایر تشکیل می دهند. حل مشکلات و معضلات این بخش از جامعه که عمدتاً کشاورز، دامدار و بطور کلی تولید کننده و زحمتکش می باشند، ضروری و راهگشای بسیاری از مسایل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی خواهد بود. بدیهی است که نخستین پیامد بی اعتنایی به معضلات این جمعیت مهاجرت خواهد بود؛ امری که موجب افزایش تعداد مصرف کنندگان، نابهنجاری های اجتماعی و دگرگونی در ساخت جامعه می گردد.

سبب نگارش این اثر، اهمیت ویژه ای است که این منطقه از استان اصفهان داراست. این اهمیت از یک سو مربوط به موقعیت جغرافیایی این منطقه و از سوی دیگر ناشی از وضعیت خاص آن از دیدگاه توسعه انسانی است. توان تولیدی بالای این ناحیه با مظاهر و مصادیقی از پدیده فقر در زندگانی مردم این ناحیه اهم از شهری، روستایی و عشایری در تناقض است. این توان تولیدی زمانی آشکارتر می گردد که برداشتی از نیازهای تولیدی بخش های گوناگون اقتصاد بویژه کشاورزی و صنعت به عمل آید. نگارندگان با این هدف به گردآوری داده های مورد نیاز در ابعاد مختلف و تدوین آنها پرداختند. گردآوری اطلاعات لازم به سختی صورت گرفت اما بسیار کوشیدیم که اطلاعات ارائه شده حتی الامکان دقیق و درست باشد. با این وجود ممکن است این داده ها در بخش هایی ناقص باشد به همین سبب ضمن پوزش از خوانندگان موجب مزید امتنان است اگر صاحب نظران ما را در جهت مرتفع ساختن این کاستی ها یاری کنند. در ادامه بر خود فرض می دانیم از همه افرادی که بصورت مستقیم و غیر مستقیم از نظرات و آثار علمی آنها در این اثر بهره برده ایم قدردانی نماییم. همچنین از مردمان شریف شهرستان سمیرم که با گشاده رویی و مهمان نوازی فراوان خود در طول انجام مراحل اولیه این اثر ما را یاری دادند صمیمانه سپاسگزاریم.

و سرانجام سپاسگزار خانواده هایمان هستیم که عشق و محبت بی دریغ شان بزرگترین پشتوانه در زندگی ما بوده است. برشمردن الطاف و محبت های آنها در فراهم آوردن شرایط مساعد و فرصت های مناسب برای مطالعه و پژوهش غیر ممکن است.

والله اعلم بالآخر

فهرست مطالب

۱۲		فهرست اشکال
۱۲		فهرست نمودارها
۱۳		فهرست جداول
۱۵		گام نخست موقعیت جغرافیایی و طبیعی
۱۷		۱-۱- موقعیت جغرافیایی
۲۰		۱-۲- وجه تسمیه سمیرم
۲۱		۱-۳- خصوصیات طبیعی منطقه
۲۲		ژئومورفولوژی
۲۳		ارتفاعات
۲۷		تپه ماهورها
۲۷		دشت ها
۲۸		چین خوردگی
۲۹		گسل ها
۲۹		الف : گسل اصلی بازفت
۲۹		ب : گسل های کوه مروارید
۳۰		ج : گسل ری حنا
۳۰		د : گسل های شمال شهر سمیرم
۳۱		هـ : گسل های دالان
۳۱		و : گسل کلنجه
۳۱		نقش گسل ها در شکل زایی منطقه
۳۱		۱-۴- زمین لرزه و زلزله
۳۳		تکتونیک یا زمین ساخت
۳۳		۱-۵- تحلیل رخساره های منطقه
۳۴		الف : آهک و مارن
۳۴		ب : شیل و مارن
۳۴		ج : آهک و ماسه سنگ

۳۴	د : کنگلومرا و ماسه سنگ
۳۴	هـ: آبرفت های درشت دانه
۳۵	و : تراورتن
۳۵	رسوبات دوران دوم
۳۵	کرتاسه
۳۶	رسوبات دوران سوم
۳۶	الیگوسن
۳۶	ائوسن
۳۶	پلیوسن
۳۷	رسوبات دوران چهارم
۳۷	نهمشته های کواترنر
۳۹	نقش عوامل زمین شناسی در شکل زایی منطقه
۴۰	آثار یخساری در منطقه
۴۴	۱-۶- ویژگیهای اقلیمی
۴۴	عوامل اقلیمی
۴۷	جریانات جوی تابستانه
۴۸	جریانات جوی زمستانه
۵۱	عوامل منطقه‌ای یا همسایگی اقلیم استان
۵۲	عوامل محلی مؤثر بر اقلیم استان
۵۲	ارتفاع
۵۲	بررسی رابطه بارش با ارتفاع
۵۴	بررسی رابطه دما- ارتفاع
۵۶	عناصر اقلیمی
۵۶	بارش سالیانه
۵۷	بارش فصلی
۵۸	بارش ماهیانه
۵۹	رژیم حرارتی منطقه
۶۱	توده های هوای موثر

۶۱	الف: توده هوای مرطوب و کم فشار غربی
۶۱	ب: توده هوای گرم و مرطوب و کم فشار سودانی
۶۱	ج: توده هوای سرد و خشک
۶۱	د: توده هوای گرم و خشک عربستان
۶۲	رطوبت نسبی
۶۳	یخبندان
۶۴	باد
۶۶	تعیین تبخیر و تعرق پتانسیل
۶۹	تعیین نوع اقلیم منطقه
۶۹	دیگرام آمبروترمیک
۷۰	طبقه‌بندی اقلیمی با روش هومارتن
۷۱	بررسی پدیده خشکسالی در محدوده مورد مطالعه با استفاده از شاخص استاندارد بارش
۷۶	۱-۷- منابع آب منطقه
۷۶	موقعیت هیدرولوژیکی
۷۹	آبهای سطحی
۷۹	حوضه آبریز رودخانه خرسان
۸۰	حوضه آبریز رودخانه حنا
۸۰	حوضه آبریز رودخانه سمیرم
۸۱	حوضه آبریز رودخانه ماربر
۸۲	حوضه آبریز رودخانه ونک - سولگان
۸۴	منابع آبهای زیرزمینی
۸۵	اثرات خشکسالی بر منابع آب زیر زمینی
۸۶	نحوه بهره برداری از منابع آبی
۸۷	جاذبه های گردشگری منابع آبی
۹۰	۱-۸- منابع خاک و قابلیت اراضی
۹۲	منابع اراضی
۹۲	واحد کوه ها
۹۴	واحد تپه ها

۹۴	 واحد فلاتها و تراس های فوقانی
۹۴	 واحد دشت های آبرفتی دامنه ای
۹۵	 واحد ولریزه های بادبزی
۹۵	 واحد دشتهای آبرفتی
۹۶	 ۹-۱ پوشش گیاهی و مراتع منطقه
۹۸	 ۱۰-۱ مناطق حفاظت شده و حیات جانوری منطقه
۹۸	 حیات وحش
۹۸	 الف - پستانداران
۹۹	 ب - پرندگان
۱۰۰	 ج - خزندگان منطقه
۱۰۱	 شاخص های زیستی
۱۰۳	 کام دوم ویژگی های انسانی
۱۰۵	 ۱-۲ ساختار جمعیتی شهرستان سمیرم
۱۰۸	 ترکیب سنی و جنسی جمعیت
۱۱۱	 تراکم جمعیت
۱۱۱	 تراکم نسبی جمعیت
۱۱۲	 تراکم بیولوژیک جمعیت
۱۱۴	 آموزش و سواد
۱۲۰	 توزیع جمعیت براساس محل سکونت
۱۲۰	 جمعیت شهری
۱۲۳	 جمعیت روستایی
۱۲۴	 رشد جمعیت
۱۲۵	 ۲-۲ ویژگیهای قومی و نژادی
۱۳۶	 جامعه عشایری شهرستان سمیرم
۱۴۰	 طایفه دره شوری
۱۴۰	 طایفه عمله
۱۴۱	 طایفه فارسی ملان

۱۴۱	طایفه کشکولی بزرگ
۱۴۱	طایفه کشکولی کوچک
۱۴۲	طایفه شش بلوکی
۱۴۲	۳-۲- ویژگیهای مردم شناختی عشایر قشقایی
۱۴۵	چادر
۱۴۶	پوشاک
۱۴۷	آداب و رسوم و عادات
۱۴۸	صنایع دستی
۱۴۹	۴-۲- ساختار اقتصادی
۱۵۰	توزیع جمعیت فعال در بخش های اقتصادی
۱۵۳	بخش کشاورزی
۱۵۵	زراعت
۱۵۵	باغداری
۱۵۶	مالکیت اراضی
۱۵۸	خدمات
۱۵۸	صنعت و معدن
۱۶۰	۵-۲- سیمای اقتصادی روستاهای شهرستان سمیرم
۱۶۴	نقش باغداری و تولید سیب درختی در سیمای اقتصادی روستاهای شهرستان سمیرم
۱۶۶	ارزیابی مزیت نسبی محصولات کشاورزی
۱۶۶	بررسی بهره وری و شاخص های آن در ارتباط با مصرف آب کشاورزی
۱۷۰	نرخ اشتغال ایجاد شده در هر هکتار از محصول تولیدی
۱۷۳	جایگاه صادراتی سیب درختی سمیرم
۱۸۳	۶-۲- پیشنهادات
۱۸۳	بخش اقتصادی
۱۸۶	بخش اجتماعی
۱۸۷	بخش محیطی
۱۸۹	منابع و مآخذ

فهرست اشکال

۱۷	شکل شماره ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان سمیرم
۱۸	شکل شماره ۲: موقعیت شهرستان نسبت به دیگر شهرستانها
۱۹	شکل شماره ۳: بخش های شهرستان سمیرم
۲۵	شکل شماره ۴: طبقات ارتفاعی سمیرم
۲۶	شکل شماره ۵: نقشه شیب شهرستان سمیرم
۲۶	شکل شماره ۶: نیمرخ های توپوگرافی
۲۷	شکل شماره ۷: نقشه خطوط توپوگرافی شهرستان
۳۰	شکل شماره ۸: نقشه پراکندگی خطواره های شهرستان
۳۳	شکل شماره ۹: نقشه پراکندگی لرزه خیزی سمیرم
۳۷	شکل شماره ۱۰: موقعیت سمیرم در واحدهای ساختمانی اشتوکلین
۳۹	شکل شماره ۱۱: واحدهای زمین شناسی شهرستان سمیرم
۷۱	شکل شماره ۱۲: طبقه بندی اقلیم منطقه با استفاده از روش دومارتن
۷۴	شکل شماره ۱۳: وضعیت خشکسالی استان اصفهان در بازه زمانی ۳ ماهه براساس شاخص SPI
۷۴	شکل شماره ۱۴: وضعیت خشکسالی استان اصفهان در بازه زمانی ۵ ماهه براساس شاخص SPI
۷۶	شکل شماره ۱۵: وضعیت خشکسالی استان اصفهان در بازه زمانی ۸ ماهه براساس شاخص SPI
۷۸	شکل شماره ۱۶: موقعیت هیدرولوژیکی سمیرم
۷۹	شکل شماره ۱۷: نقشه زیرحوضه های شهرستان
۸۲	شکل شماره ۱۸: نقشه آبراهه های شهرستان سمیرم
۹۷	شکل شماره ۱۹: تصویر ماهواره ای شهرستان
۱۲۲	شکل شماره ۲۰: راه های ارتباطی شهرستان
۱۲۴	شکل شماره ۲۱: پراکندگی نقاط روستایی در شهرستان
۱۶۰	شکل شماره ۲۲: موقعیت معین شهرستان سمیرم
۱۶۴	شکل شماره ۲۳: دلایل گسترش باغات سیب درختی در منطقه
۱۸۰	شکل شماره ۲۴: عوامل موثر در کیفیت برتر سیب درختی سمیرم

فهرست نمودارها

۵۴	نمودار شماره ۱: گردایان بارش و ارتفاع در منطقه
۵۶	نمودار شماره ۲: خط روند دما - ارتفاع ایستگاههای منطقه
۵۷	نمودار شماره ۳: بارش سالانه منطقه
۵۸	نمودار شماره ۴: بارش فصلی و درصد آن
۵۹	نمودار شماره ۵: بارش ماهانه منطقه مورد مطالعه

نمودار شماره ۶:	مقادیر متوسط دمای منطقه	۶۰
نمودار شماره ۷:	نمودار آمبروترمیک اقلیمی منطقه براساس داده های ایستگاه سمیرم	۶۹
نمودار شماره ۸:	میزان بهره برداری از منابع آبی زیر زمینی در منطقه مورد مطالعه	۸۵
نمودار شماره ۹:	اثر خشکسالی بر تشدید روند افت سطح آب زیر زمینی در چاهک دشت حنا	۸۶
نمودار شماره ۱۰:	مقایسه رشد جمعیت شهری سمیرم، استان و کشور	۱۲۱
نمودار شماره ۱۱:	روند رشد جمعیت روستایی به تفکیک دهستان	۱۲۶
نمودار شماره ۱۲:	عوامل موثر در مهاجرت در منطقه	۱۳۴
نمودار شماره ۱۳:	سهم اشتغال در بخش های اقتصادی شهرستان سمیرم	۱۵۱
نمودار شماره ۱۴:	نمودار عتکبوتی محصولات کشاورزی بر اساس شاخصهای استاندارد شده	۱۷۱

فهرست جداول

جدول شماره ۱:	طبقات ارتفاعی و شیب منطقه و مساحت آنها	۲۴
جدول شماره ۲:	زمین لرزه های منطقه طی سالهای ۱۹۰۰ تا ۱۹۹۲	۳۲
جدول شماره ۳:	مشخصات سازندهای تشکیل دهنده منطقه	۳۵
جدول شماره ۴:	سازندها و تشکیلات اصلی تشکیل دهنده منطقه	۳۸
جدول شماره ۵:	توزیع برفخانه های یخچالی در منطقه	۴۰
جدول شماره ۶:	مشخصات بارش در منطقه	۵۶
جدول شماره ۷:	میزان بارش فصلی و سهم هر فصل از بارش سالانه	۵۷
جدول شماره ۸:	بارش ماهیانه منطقه (میلیمتر و درصد)	۵۸
جدول شماره ۹:	مقادیر دمای منطقه (سیلسیوس)	۶۰
جدول شماره ۱۰:	توزیع رطوبت نسبی ماهانه در منطقه مورد مطالعه در دوره ۸۶-۱۳۵۳	۶۲
جدول شماره ۱۱:	توزیع روزهای یخبندان در ماه های سال در منطقه در دوره ۸۶-۱۳۵۳	۶۳
جدول شماره ۱۲:	متوسط سرعت، توزیع و جهت وزش باد ۲۰۰۴ - ۱۹۸۸	۶۴
جدول شماره ۱۳:	متوسط سرعت باد ماهانه در ایستگاه مورد مطالعه	۶۶
جدول شماره ۱۴:	مقادیر پارامترهای مورد استفاده در محاسبه تبخیر و تعرق	۶۸
جدول شماره ۱۵:	مقادیر تبخیر و تعرق در منطقه مورد مطالعه	۶۸
جدول شماره ۱۶:	طبقه بندی مقادیر SPI	۷۳
جدول شماره ۱۷:	مشخصات حوضه های آبریز ایران	۸۱
جدول شماره ۱۸:	دبی و حجم تخلیه ماهانه و سالانه رودخانه سمیرم	۸۴
جدول شماره ۱۹:	تعداد انواع و حجم تخلیه سالانه منابع آبهای زیرزمینی شهرستان سمیرم	۸۹
جدول شماره ۲۰:	خصوصیات اصلی و مشخصات تیپ های اراضی منطقه مورد مطالعه	۹۱
جدول شماره ۲۱:	قابلیت اراضی تیپ های اصلی و فرعی در منطقه مورد مطالعه	۹۳

جدول شماره ۲۲: منابع طبیعی شهرستان و مقایسه آن با استان	۹۷
جدول شماره ۲۳: تقسیمات سیاسی و جمعیت شهرستان سمیرم در سال ۱۳۸۵	۱۰۶
جدول شماره ۲۴: توزیع جمعیت برحسب دهستان و بخش در منطقه مورد مطالعه	۱۰۷
جدول شماره ۲۵: توزیع سنی و جنسی جمعیت منطقه در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵	۱۰۸
جدول شماره ۲۶: تراکم نسبی جمعیت شهرستان سمیرم به تفکیک بخش و دهستان	۱۱۲
جدول شماره ۲۷: تراکم بیولوژیکی جمعیت سمیرم به تفکیک بخش/ دهستان، ۱۳۸۷ ...	۱۱۳
جدول شماره ۲۸: وضعیت سواد در منطقه مورد مطالعه طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵	۱۱۷
جدول شماره ۲۹: توزیع جمعیت باسواد منطقه مورد مطالعه برحسب سطوح تحصیلی	۱۱۸
جدول شماره ۳۰: روند تحولات جمعیت شهری و روستایی در منطقه، استان و کشور	۱۲۰
جدول شماره ۳۱: جمعیت روستایی منطقه مورد مطالعه طی دوره ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵	۱۲۳
جدول شماره ۳۲: روند رشد جمعیت روستاهای سمیرم به تفکیک دهستان طی دوره ۸۵-۱۳۴۵ ..	۱۲۵
جدول شماره ۳۳: طبقه بندی روستاهای سمیرم براساس نرخ رشد جمعیت طی دوره ۸۵-۱۳۷۵ ..	۱۲۶
جدول شماره ۳۴: میانگین رشد جمعیت روستاهای سمیرم بر اساس محل استقرار	۱۲۸
جدول شماره ۳۵: تعداد و درصد روستاهای دارای نرخ رشد مثبت و منفی جمعیت	۱۲۹
جدول شماره ۳۶: توزیع جمعیت عشایر سمیرم به تفکیک ایل و دهستان در سال ۱۳۸۷	۱۳۷
جدول شماره ۳۷: توزیع شاغلین بخش‌های مختلف اقتصادی در منطقه مورد مطالعه ...	۱۵۲
جدول شماره ۳۸: سطح زیرکشت و راندمان تولید مهمترین محصولات کشاورزی سمیرم	۱۵۴
جدول شماره ۳۹: انواع بهره برداری و وضعیت مالکیت اراضی شهرستان سمیرم	۱۵۷
جدول شماره ۴۰: شاخص های مورد بررسی در بین محصولات مختلف تولیدی	۱۶۸
جدول شماره ۴۱: اولویت کشت محصولات کشاورزی منطقه براساس شاخصها	۱۷۰
جدول شماره ۴۲: میزان تولید سیب درختی و تولید کنندگان عمده آن	۱۷۴
جدول شماره ۴۳: میزان تولید سیب درختی کشور طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶	۱۷۴
جدول شماره ۴۴: مهمترین مشکلات فراروی تولید سیب درختی از منظر صادرات	۱۷۵
جدول شماره ۴۵: میزان صادرات سیب درختی طی دوره ۸۸-۱۳۸۰	۱۷۵
جدول شماره ۴۶: مشکلات فراروی صادرات سیب درختی و راهکارهای حل آنها	۱۷۶
جدول شماره ۴۷: میزان و ارزش واردات سیب درختی به کشور طی دوره ۸۸-۱۳۸۱ ..	۱۷۶